

TISZÁNTÚLI KÉRDÉSEK

7. A TISZÁNTÚL MAI AGRÁRPROBLÉMÁI

BÁR A POLITIKAI FÓRUM ma csak a telepítés és földreform bjelszavaitól hangos, mégis kétségtelen, hogy a mezőgazdasági válság, melyen ma mindenki segíteni szeretne, elsősorban értékesítési és többtermelési válság. Kevesebbet termelünk még mindig, mint amennyit nagyobb szaktudás vagy szorgalom mellett termelhetnénk s amit termelünk, azt viszont szűk kiviteli kereteink és alacsony exportáraink miatt nem tudjuk kellő rentabilitással értékesíteni. Ez az értékesítési válság birtoknagyságra tekintet nélkül terheli az egész agrártársadalmat s teszi improduktívvá a mezőgazdasági termelést. Ellene harcolni csak sok kisebb-nagyobb közigazgatási és gazdasági rendelkezéssel lehetséges. A mai költségvetési keretek és dekonjunkturális viszonyok között ez körülbelül a legrealisabb munka s ha ez parallel halad a szerény és konzervatív keretek között mozgó telepítési tevékenységgel, úgy joggal számíthatunk arra, hogy a közeli évek már kedvezőbb lehetőségeket fognak nyújtani nemcsak az e célból rendelkezésre álló tőkék, de az igénylők személyi tulajdonságai tekintetében is. De ennél a munkánál különös tekintettel kell lennünk a magyar vidékek speciális viszonyaira is, mert az „egyenlő elbánás“ hamisnak bizonyult jogcímén egész ország-részeket ítélnünk halálra és sorvadásra, amint ezt sajnos éppen az annyira magyar ország-rész: a Tiszántúl mezőgazdasági helyzete is bizonyítja.

Mindezen problémák ugyanis különös jelentőséget nyernek a Tiszántúl. Ez az ország-rész szélsőséges időjárása, rossz tarifális viszonyai és legjobb városi piacainak a békeszerződés által való elvesztése miatt különösen nehéz helyzetbe jutott. Érdekesen illusztrálja ezt Kesztyűs Lajos debreceni gazdasági akadémiai tanár könyve, aki a debrecenvidéki kisközépgazdaságok jövedelmezőségi eredményeit beható vizsgálat alá vonta s bár kutatása a legjobb, nemcsak e vidék, de az országos átlagot is messze felülmúló terméskapacitással dolgozó gazdaságokra terjedt ki, mégis a következő szomorú eredményekre jutott: Az 1931-ben átvizsgált gazdasági üzemek — átlagosan számítva — kat. holdanként 37.99 pengő tiszta jövedelmet tudtak produkálni, ami csupán a vagyon 3.13%-os kamatozásának felelt meg. Az 1932-ben átvizsgált nyolc gazdaság átlagában 14.06 pengő kát. holdankénti tiszta nyereséggel folytatta üzemét, ami a vagyon 1.17 százalékos kamatozását jelenti. Az 1933-ban átvizsgált 23 gazdaság

16.82 pengő holdankénti tiszta jövedelmet ért el, ami 178%-os kamatozást jelentett. E szomorú „nyereségű-eredmények mellett e gazdaságok értékesítési és beszerzési viszonyai sem voltak jobbak. Búzánál, árpánál, rozsnál 13—15%-kal, mustramarhánál, hízott sertésnél, hízott marhánál 16—22%-kal, tengerinél, tejnél, tojásnál, borjúnál 22—33%-kal voltak alacsonyabbak a majori eladási árak a statisztikailag nyilvántartott nagypiaci áraknál. Ezzel szemben a termelési eszközök beszerzésénél a cementet 62, a rézgálicot 40, a zsákot 38, a meszet 30, a kocsikenőcsöt 25, a petróleumot 11 és végül a korpát 9 százalékkal fizették drágábban kicsinyben vétel miatt a nagypiaci áraknál.¹

E pár adat dióhéjban szemléltetően tárja elénk azokat a nehézségeket, amelyekkel a tiszántúli gazdának meg kell küzdenie. Az évről-évre visszatérő csapások, a román megszállás, a cseh-magyar vámháború kitörése azonban oly nehéz helyzetet teremtettek a Tiszántúlnál, hogy 1934 tavaszán a földművelésügyi kormányzat — többszöri sürgetés után — maga is szükségesnek ítélte a helyzet alaposabb tanulmányozása céljából miniszterközi szakbizottság kiküldését. A szakbizottság 1934 március i-én munkásságát meg is kezdte s a Tiszántúli Mezőgazdasági Kamara kezdeményezésére számára megrendezett gazdaértekezlet révén alapos tájékozódást is nyert e vidék speciális problémáiról. E gazdaankét során — amint a kiadott jelentés mondja — öt pont körül csoportosítva tárgyalattak le az aktuális problémák és pedig külön:

1. A szállítási és közlekedési kérdések, különös tekintettel a Tiszántúlról Budapestre, valamint az egyes nyugati határállomásokra történő szállításokra;
2. az export-kontingensek felosztásának kérdése arra figyelemmel, hogy a tiszántúli országrész legalább olyan arányban részesüljön az exportban, mint a cseh vámháború előtt;
3. a gazdaadósságok rendezésének kérdése azon nézőpontból, hogy a tiszántúli országrészbeli adósgazdákra kedvezőbb fizetési kulcsok nyerjenek alkalmazást;
4. a közteherviselés problémája, különös tekintettel a tiszántúli országrész kataszteri osztályozására, és végül
5. speciális mezőgazdasági termelési kérdések és az irányított termelésbe vont növényeknél azok termelési területének felosztása, a Tiszántúlnál hátrányos gazdasági helyzetére tekintettel.²

Első tekintetre talán méltánytalannak és indokolatlannak látszik, hogy e közismerten éppen agrárszempontról gazdagnak ismert Tiszántúlnál az ország többi részével szemben ilyen előjogokat vindikál magának, azonban e kívánságok a gazdaértekezlet tükrében magyarázatot nyertek. A Tiszántúlnál különösen súlyos mezőgazdasági helyzete ugyanis már a román megszállástól számítható, vagyis attól az időtől, mikor a megszállástól mentesült területek — az akkori mezőgazdasági konjunktúra áldásait élvezve — mentesültek olyan különleges beruhá-

¹ Dr. Keszyús Lajos: Tiszántúli kis- és kisközépgazdaságok jövedelmezőségi és vagyoni viszonyai az 1931—33-ig terjedő években, 13. és 34. l.

² A Tiszántúlnál mezőgazdasága az 1934 tavaszán kiküldött miniszterközi szakbizottság számára rendezett debreceni gazdaértekezlet tükrében. (A Tiszántúli Mezőgazdasági Kamara kiadása 6. és 7. l.)

zási költségektől, amelyeket e vidék kénytelen volt pótolni. A román megszállás optimálisan felvett s tiszántúli területre megállapított kárösszege egymagában 282,219.414 pengőt tett ki, vagyis a Tiszántúli Mezőgazdasági Kamara kerületének minden egyes földadó alá eső kát. holdjára 79 pengőt kitevő terhet jelentett. E kárt tetézte az 1928—29 év telén bekövetkezett fagykár, mely kalászosokban 26, szőlőben pedig 20 millió pengő jövedelem kiesését jelentette; továbbá az 1931. évi aszály- és az 1932. évi rozsdá- és aszálykár, mely 37 millió pengő kárt okozott Tiszántúl agrártársadalmának. Hogy e csapások mily érzékenyen érintették a tiszántúli gazdaságokat, az csak akkor tűnik ki teljes valójában, ha figyelembe vesszük, hogy ezek révén minden egyes kát. holdra 12.15, illetve az utóbbi esetben 17.39 pengőt kitevő bevételkiesés jutott, vagyis „a Tiszántúl keleti részének törvényhatóságai területén a károsodás által előidézett bevételkiesésnek pénzübeli értéke csaknem a kétszeresét tette ki annak, mint amennyi kamatot a kársújtott országrészek gazdái összes rövidlejáratú kölcsönök után ugyanazon évben az akkori magas (9.78%-os) kihelyezési kamatláb mellett fizetni tartoztak.“¹

Hogy e terhek mennyire érzékenyen sújtották a tiszántúli gazdaságokat s mily hosszú időre akasztották meg fejlődését, azt bizonyítja ama körülmény is, hogy az 1935 év son tudott javulást eredményezni, sőt — mint a Kamara ezévi jelentése mondja — a „Tiszántúl közgazdasági helyzete továbbra is kedvezőtlenül alakult, aminek főoka a tartós szárazság folytán“ az 1934-ben ismételten bekövetkezett aszálykár, de meg azok az orvoslást még nem talált egyéb okok is, amelyek a tiszántúli mezőgazdasági termelést annyira megnehezítik. Debrecen szab. kir. város törvényhatósági közgyűlésén április elején állapították meg, hogy „Debrecen és vidéke kimaradt az országos gazdasági javulásból“ s a kormány figyelmét ismételten fel kell hívni ama körülményre, hogy a viszonyok javulásával fokozottabban forduljon érdeklődésével és támogatásával e vidék felé, ahol „a javulásnak még semmiféle jele sem mutatkozik... s a prosperitásban részesülő országrészek várjanak addig, míg a többi nélkülöző országrészek új erőre kapnak.“³ Hiszen e terület a trianoni határok megvonása által elvesztette legjelentősebb piacait és Arad, Temesvár, Nagyvárad, Nagykároly, Szatmárnémeti, Ungvár, Kassa, Munkács városoknak idegen impériumok alá kerülése révén a mezőgazdasági munkásrétegek nagy tömegei maradtak kenyér és foglalkozás nélkül. £ nehézségek csak fokozódtak akkor, mikor Magyarország és Csehszlovákia között megszűnt a normális árucsereforgalom. A magyar-cseh vámháború ismételten a tiszántúli vidékeket sújtotta legjobban, mert az ekként most már szinte kizárólag nyugatra koncentrált mezőgazdasági kivitel fuvar-költségeit nem tudta e vidék a fekvésénél kedvezőbb nyugati országrészekkel szemben fedezni, viszont a nyugati irányú import miatt eme árukat is kénytelen volt feláron felvásárolni. Hogy mit jelentett a fuvartöbblet az értékesítés szempontjából, azt élénken illusztrálja pár idevonatkozó adat felemlítése. Míg a csehszlovák határ nyitva

¹ Tiszántúl mezőgazdasága 14. és 171. l.

² L. a „Debrecen“ c. napilap 1936. évi április 4-1 számát.

állt, Debrecen—Záhony 115, Nyíregyháza—Záhony 66, Mátészalka—Záhony 124 km-es távolsággal volt egymás számára megközelíthető. A vámháború kitörése után azonban fenti hazai városaink és Gyékényes, valamint Hegyeshalom határállomások 418—609 km-re kerültek egymástól, ami e vidékeket végleg exportképtelenné tette. De igen hátrányosnak és károsnak bizonyult e nehéz és válságos években ama körülmény is, hogy a kataszteri felbecslések idején Tiszántúl területei irreálisan magas osztályokba soroztattak. Az országos 8.80 korona átlagos kát. tisztajövedelemmel szemben itt — a közben elszikesedett nagy területek dacára is — 9-56 korona az átlagos érték. Ennek viszont az a következménye, hogy e terület rendkívül magas adóterhekkel is kénytelen megküzdeni. A járulékos közterhek szintén a Tiszántúl a legmagasabbak, amit bizonyít ama tény, hogy „az ország összes vízszabályozási társulatainak fenntartási járulékából 80%-ot kitevő rész a tiszai társulatokra esik és csupán 20% jut a dunai társulatokra. A tiszai társulatok érdekerületének pedig legnagyobb része a Tiszántúlra esik, kb. 80%-a, vagyis végeredményben a magyarországi összes vízszabályozási társulatok fenntartási járulékainak kb. 60%-a a Tiszántúl földjét és gazdatársadalmát terheli;... a Tiszántúli Mezőgazdasági Kamara működési területének összes földadója 8 millió pengőt tesz ki s ugyanakkor az elmúlt hat év átlagában kb. évi 2½ millió pengő vízszabályozási teher jutott a Tiszántúlra, tehát a földadó összegének 31¼%.

Hogy ily nagy természeti csapások, értékesítési nehézségek és aránytalan közterhek viselése mellett Tiszántúl földje adósodott el a legnagyobb mértékben — ezen nem lehet csodálkozni. Hiszen amíg „az ország többi részeiben egy kat. hold földadó alá eső területre 94.96 pengő teher esik, addig a Tiszántúl területének földadó alá eső minden holdjára 126.08 pengő teher jut, szemben az országos átlagot kitevő 102.31 pengővel. A többi országrészekhez viszonyítva tehát a Tiszántúl minden egyes földadó alá eső kát. holdjára 24.85%-kal nagyobb adósságteher nehezedik.“ Ennek káros hatása viszont a termelés csökkenésében érezteti hatását. A termelés egyre extenzívebb lesz, a moderm gazdálkodás egyre szűkebb térre szorul, az állatállomány ijesztően csökken. A gazdaságok köz- és magántartozásaik törlesztését nem az amúgy sem létező jövedelemből, hanem magából a vagyomból fedezik. 1925-től 1933-ig például mindezen okok folytán Tiszántúl szarvasmarhaállománya 9.27, sertésállománya 19.96 és juhállománya 45.15 százalékkal csökkent. Joggal mondhatta tehát az ankét igazgatói bevezető beszéde: „Mindazideig, amíg ezen hátrányoknak kiegyenlítésére alkalmas intézkedések a Tiszántúl gazdáinak segítségére nem lesznek, addig a Tiszántúl mezőgazdasága nagy értékeinek ezt a pusztulási folyamatát megakasztani, megállítani nem lesz lehetséges. De mindezekből egyben útbaigazítást is nyertünk arra nézve, hogy miként lehet és kell a Tiszántúlon segíteni.“²

¹ Tiszántúl mezőgazdasága 21—22. 1.

² Vitéz Czeglédy Béla kamarai igazgató megnyitó beszéde (Tiszántúli Gazdák XII. évf. 5. sz. 2. 1.)

A gazdaértekezlet azonban a helyzet javítását célzó intézkedések, illetve javaslatok tárgyában is megegyezett. A tarifális nehézségek leküzdése céljából javasolta a 150 km-nél nagyobb távolságoktól függetlenített egységes budapesti és exporttarifa életbeléptetését, hogy ekként a nyugati piacokat egyenlő versenyfeltételek mellett a keletmagyarországi termelő is megközelíthesse. Kívánták új utak építését és a Tisza, valamint Körös folyók hajózhatóvá tételét, Tiszántúl állatfeleslege részére — a nyugati piacok elvesztése fejében — a fővárosi piac biztosítását, az osztrák, német és esetleg cseh sertés- és zsírkivitel tekintetében a kontingens meghatározásánál Tiszántúl állatállományának arányos figyelembe vételét, Debrecenben az egész tiszántúli húsexport részére hűtőház építését, a juhexporttal kapcsolatban a kontingens arányosítását, a lóértékesítés terén a katonai lóvásárlások Tiszántúltra való koncentrálását, a baromfi-, tojás- és gyümölcsértékesítés előmozdítása céljából Debrecenben hűtőház üzembehelyezését, a törzsállatállomány gazdaságonként való védetté nyilvánítását, növényi terményeknél a kiviteli engedélyeknek közvetlen a termelők számára való kiadását, a búzamárkázás intézményes valóra-váltásával a tiszántúli minőségbúzák kedvezőbb értékesítésének előmozdítását és végül a tervgazdálkodás esetleges megvalósítása esetén Tiszántúl számára a búza, rozs, burgonya és dohány termesztésének kényszerítő előírását — kárpótlásul — a számtani területaránynál kedvezőbb mértékben. £ javaslatokat a Kamara az 1935. évi rendes közgyűlés elé terjesztett jelentésében is fenntartotta és hangoztatta, azonban ezeket még kiegészítette azzal, hogy kívánatosnak nyilvánította a gabonaneműek monopolisztikus jellegű árminimálását, a cseh-magyar kereskedelmi tárgyalások felvételét, az olcsó ruházati akciók állandósítását, az agrárszövetkezeti intézmények egyesítését, Békéscsaba központtal mintavármegye, illetve mintajárás vagy mintakörzet felállítását, a szekérfuvarozás teljes szabadságának fenntartását, a vásárengedélyek és helypénzdíjak redukálását, az egy kát. holdra eső tisztajövedelem 16 aranykoronában való maximálását, az adóreform előkészítését, a kataszteri újraosztályozás keresztülvitelét, a gazdaadósságok egyességi eljárásának törvényes szabályozását, a földteher, illetve a gazdaadósságok végleges rendezését, a közmunkáknak Tiszántúltra való koncentrálása által a munkanélküliség enyhítését, a napszámberék minimalizálását, munkások keresményével szemben végrehajtási jogunk revízióját és végül a szociográfiai adatgyűjtés haladéktalan megkezdését annak megállapítása céljából, hogy „egy-egy család vagy munkás évi keresete megbízható adatgyűjtéssel számszerűleg pontosan kimutatható legyen.”¹

Amint tehát látjuk, a bajok nagyobb hányadukban nem oly természetűek, hogy azokat akár földreformmal, akár telepítéssel orvosolni lehetne, mert a fennforgó akadályok és értékesítési válság a földbirtokosokat egyformán sújtja és a törpe- vagy kisbirtokos számára éppen úgy megnehezíti vagy improduktívvá teszi a termelést, mint a közép- vagy nagybirtokosok részére. Mielőtt tehát bármily nagyobb

¹A Tiszántúli Mezőgazdasági Kamara 1935. évi évkönyve és jelentése 75—125. l.

horderejű reformba kezdünk e téren, első kötelességünk a mezőgazdaság terheinek könnyítésével azt jövedelmezővé tenni, földigénylőink széles tömegeit a kollektív munkára beszervezni, vagyis már eleve útját szegni annak, hogy az új földtulajdonosok elődeikhez hasonló nehézségekkel legyenek kénytelenek megküzdeni. Vagyis: a telepítés és földreform jelszavával nem szabad a kisebb jelentőségűnek látszó, de valójában éppen annyira elmellőzhetetlen problémák megoldásáról a közérdeklődést elterelni. Így a telepítési törvényjavaslat törvényerőre emelkedése után is gyakorlatilag eme „másodrangú kérdések.. megoldásával kell majd nagyobb mértékben foglalkozni annál is inkább, mert amint a javaslat 46. §-a mondja, a főcél kisbirtokok létesítése vagy pedig a meglévő törpebirtokoknak kisbirtokká való kiegészítése lesz, vagyis annak az úgynevezett kiscgazdarétegnek számbeli felnövelése, mely konzervatív gondolkozásával, individualista lelki beállítottságával és üzleti tájékozatlanságával legkevésbé bizonyult ellenállónak az agrár értékesítési válsággal szemben. Vám-, adó-, hitel- és tarifapolitikánkat kell tehát a helyi viszonyok részletes számbavétele mellett előbb akként átépítenünk, hogy az újonnan földhözjuttatott vagy letelepített mezőgazda biztosítva legyen afelől, hogy becsületos és fáradtságos munkájának gyümölcsét minden körülmények között élvezni tudja és nem lesz már az első években kényszerítve deficittel járó termelésre vagy arra, hogy mezőgazdasági üzeme természetéhez nem simuló rövidlejáratú és terhes hitelek révén magát gazdasági erejét felülmúlólag eladósítsa.

Földbirtokpolitikánk sorrendjének meghatározásában tehát mindenekelőtt a fundamentális problémák felé kell fordulnunk érdeklődésünkkel. Ez természetesen nem azt jelenti, mintha helyeselnénk a telepítés vagy földreform megalkotásának és végrehajtásának ismételt elhalasztását, hanem csupán azt, hogy miután pénzügyi okoknál fogva úgyszólván erősen korlátozott haladásra leszünk kényszerítve e téren, az agrárkérdés megoldását más és gyorsabb eredményeket nyújtó utakon is keresni kell. Tiszántúli helyzetével kapcsolatban a Tiszántúli Mezőgazdasági Kamara által előterjesztett javaslatok igen meggyőzőek abból a szempontból, hogy aránylag kevés áldozattal is igen értékes és jelentős segítséget nyújthatunk agrárlakosságunknak és a mezőgazdasági termelést is rentábilissá tehetjük. Nem lehet elhanyagolni és mellőzni tehát egyetlen olyan szempontot sem, mely alkalmas arra, hogy a mezőgazdaság kiadásait és terheit apassza vagy másfelől a többtermelést előmozdítsa, mert ezáltal a mezőgazdaságot figyelemreméltó bevételi többletbe juttathatjuk. A gazdák önségítésének elve — amely a külföldi országokban a szövetkezeti mozgalmak révén már oly szép eredményeket ért el — nálunk sem elhanyagolható szempont többé, amint ezt a Tiszántúli Gazdák Beszerező Csoportjának immár négyéves múltra visszatekintő munkássága is igazolja. E csoport ugyanis megalakulásakor feladataul tűzte ki, hogy az évek óta eredménytelennek bizonyult politikai harc háttérbe szorításával gazdaságilag próbálja a gazdaközönség érdekében a konkurens termelési ágakkal szemben felvenni a harcot s e célból programját ilyképpen

„A gazdasági szervezkedést az igazi szövetkezeti gondolatot, melynek megvalósításától függ a ... gazdatársadalom sorsa ... csak legalulról és a legegyszerűbb eszközökkel lehet, szabad és kell kezdeni. Csak adnunk kell, semmit kémünk nem szabad... Eredményeinket egyáltalán nem üzleti tevékenységgel érjük el. Nem termelünk, árut forgalomba nem hozunk, még csak közvetítói munkát sem végzünk. Munkánk egyszerűen abból áll, hogy állandó figyelemmel kísérjük a mezőgazdaságot érdeklő piacok minden jelenségét, s amikor időszerűvé válik, igyekszünk az egyes cikkekben a legkedvezőbb ajánlatot megszerezni ... A nyert ajánlatokat részletes összehasonlító elemzésnek vetjük alá, különös tekintettel a minőségekre. Az erre alkalmas árut vegyelemzettjük s az egyes alkatrészek ismeretében mi magunk végezzük el a kalkulációt... Mászor saját kísérleteink és kalkulációnk alapján mi magunk szabjuk meg a legmagasabb eladási árat s igyekszünk azt valamely komoly céggel elfogadtatni, nem feledkezvén meg természetesen a tisztességes polgári haszonról sem. Mikor azonban utóbbi ellenére sem szándékozott egyetlen meglévő cég sem akceptálni a megszabott árat... új cégek létrejöttét segítettük elő, amelyek azóta is fennállanak és megelégedésünkre működnek. (Kalkulációnk helyességét azóta az árak országos leesése is igazolta.) A legkedvezőbb ajánlat alapján megállapodást létesítettünk ... s ennek megtörténtéről és tartalmáról értesítjük a gazdaságokat. A továbbiakban aztán csak az ellenőrzés munkáját végezzük.“¹

A csoport, hogy minél több gazdaság csatlakozását lehetővé tegye, elkerült minden kötött egyesületi formát és egész adminisztrációját egyetlen íróasztalra korlátozta. Puritán tevékenységének meg is lett az eredménye, mert míg négy évvel ezelőtt csupán 78 tiszántúli gazdaság szükségletét fedezte, ma 1534 résztvevővel dolgozik. „A 1534 résztvevő közül gazdaalakulat volt kb. 250, a beléjük tömörült közép- és kisgazdaságok egész tömegével.“

Hogy tevékenysége révén milyen előnyöket tudott nyújtani az érdekelt gazdaságoknak, azt akciójának eredménye igazolja legjobban. Ha alapul az 1934-es akciós árakat vesszük és ehhez viszonyítjuk az 1931. évi nagypiaci forgalmi árakat s a két adat differenciáját százalékokban fejezzük ki, akkor a következő eredményeket kapjuk:

	1934. évi akciós ár	1931. évi forgalmi ár	%, amivel az akkori forgalmi árak a mai akciós ára- kat meg- haladták
	pengő	pengő	
Kocsikenőcs, fekete, úszó	22—	52—	136
Traktorolaj	120—	260—	116
Szén, borsodi darabos	98—	152—	55
Szén, rostált, dió	55—	96—	75
Kötéláru, I. a. kg-ként	1·56	2·40	54
Porcsávázó, higanyos, 1 kg-os tételben...	2·60	7·50	188
Nedves csávázó, 1 kg-os tételben	4·30	12·50	189
Tömény karbolíneum 10 kg-os tételben...	—72	1·80	150
Mészkenlé 100 kg-os tételben	—14	—70	400

Ez csak pár kiragadott tétel a csoport eddig elért munkásságából és eredményéből, de már ezek magukban is elegendők arra, hogy a vállalkozás jelentőségét dokumentálják. Ez a vállalkozás — mint a beszámoló helyesen mondja — „még a legteljesebb sikertelenség esetén is senkinek károsodásával nem járhat... senkivel nagyobb baj

¹A Tiszántúli Gazdák Beszerző Csoportjának 1935. évi beszámolója 6—7. 1.

nem eshet, minthogy várakozása ellenére továbbra is azon az áron kell vásárolnia és ott, amelyiken és ahol eddig tette... (mert) kockázatba az eddigi szomorú tapasztalatok után csak akkor lehet majd és szabad belevinni az embereket, ha az... a már elért tiszta haszonra fog korlátozódni s ha már a kísérletezést... az összefogó erő meg-bírja.“

íme a gazdasági összefogás jelentősége és a szövetkezeti gondolat hatalmas ereje. Minden anyagi kockázat és áldozat nélkül, pusztán organizációval a termelési költségeket jelentős mérvben csökkenteni lehet. Nem rontja le ezeknek az eredményeknek jelentőségét természetesen az érdekelt cégek részéről emelt ama kifogás, hogy az árak e szervezet nélkül is csökkentek volna az évek folyamán. Az akcióba eddig be nem vont áruk árai az ellenkezőt bizonyítják.

De a többtermelés szempontjából lássunk most egy másik gyorsan, kevés költséggel megoldható és mégis nagy eredménnyel kecsegtető példát, mely elsősorban szintén kisbirtokosaink helyzetén segítene: a tagosítást. Az 1909 óta tagosított községek közül 78-nak adata nyert kérdőívek alapján feldolgozást s ezekből kiviláglik, hogy átlagban a terméshozam legpesszimisztikusabb számítás mellett is i8.2%-kal emelkedett, de voltak községek, ahol 30—100%-os arányú volt a növekedés. A baromfiállomány ennek folytán átlagban 34'5%-kal emelkedett. A birtokperek átlagos csökkenése 78%-ot tett ki. Munkaidőmegtakarítás 31.2%. Földérték növekedés 32.5%. Mezőgazdasági gépek növekedésének száma 181.2%. Ezenkívül számos község a tagosítás révén fásítani, csatornázni, erdősíteni tudott és módja nyílt új termelési ágakra való áttérésre.¹ Vagyis ha hazánkban a még tagosításra váró mintegy 2000 községben s ennek folytán közel kétmillió hold területen a tagosítást végrehajtanák, a terméseredmény 20%-os átlagos és várható javulása mellett — nyolcmázsás termést és csak nyolcpengős árakat véve is figyelembe — évi 26 millió értékű termés-többletet tudnánk elérni a mezőgazdaság terén, ami az agrártársadalom terheinek könnyítése tekintetében már jelentős eredményt és javulást eredményezhetne.²

Ez csak két kiszakított példa az agrárválsággal kapcsolatos kérdések tömegéből, azonban már ezek is bizonyítják, hogy aránylag csekély áldozattal is milyen hathatós támogatást nyújthatunk a súlyos feladatokkal küzdő magyar földnek. Igen nagy hiba lenne tehát, ha a telepítés és földreform kapcsán ezekről elfelejtkeznénk és anélkül, hogy ezek egyidejű és párhuzamos megvalósításáról gondoskodnánk, az egyiket a másik nélkül engednénk a realizálás stádiumába jutni. Kétségtelen, hogy a XX. századbeli Magyarország számára a legfontosabb és legéletbevágóbb feladat a magyar tömeget, de különösen az állami élet szempontjából annyira értékes paraszti erő megszervezése, azonban minden reform terén csak fokozatosan haladhatunk, mert nem engedhetjük meg magunknak azt a

¹ Dr. Lovag Fehrentheil G. László: Az utolsó negyedszázad tagosításának tanulmányai. (Mezőgazdasági Közlöny, VIII. évf. 21—26. 1.)

² Dr. Tátray István: A magyar földbirtokpolitika feladatai. (Magyar Kultúra XXIII. évf. 252. 1.)

luxust, hogy eme kérdések esetleges elszűrése vagy kellőleg elő nem készített megoldása miatt, külkereskedelmi mérlegünk szenvedjen hátrányt. Nem helytálló és nem reális tehát az, ha hazai viszonyainkat az utódállamok földbirtokpolitikájával akarjuk összehasonlítani, mint ahogy azt nemrégiben egyik folyóiratunk tette. Hiszen ezek a reformok mezőgazdaságilag konjunkturális időkben történtek, idegen és „ellenséges“ nemzetiségek ellen irányultak és céljuk — főleg Erdélyben — a történelmi magyar közép- és felsőosztály tönkretétele volt. Ezzel szemben jelenleg súlyos értékesítési válsággal küzd az egész mezőgazdaság, szegénységünk miatt mintegy másfél évtizedre szólóan nem mondhatunk le mezőgazdasági kivitelünkről, ahogy az az utódállamokban történt, nincsenek „ellenséges“ nemzetiségeink vagy osztályaink, akiknek tönkretétele nálunk nemzeti cél lehetne, mert a kisajátított földek fejében nyújtandó kárpótlást is valamilyen formában ismét nemzeti vagyonná és termelőképes magyar tőkévé kell tennünk. Vagyis a magyar mezőgazdasági válságot legyőzni és földbirtokpolitikánk helyes irányát csak akkor tudjuk feltalálni, ha a korral haladva számolunk századunk politikai célkitűzéseivel, de reális szemléletünket megőrizve azzal is, hogy a rendelkezésünkre álló csekély erők miatt feladatainkban sorrendet kell teremteni, mert kísérletekre nincs időnk és pénzünk, reformok nélkül pedig verseny- és életkép telenné válik a magyarság.

PONGRÁCZ KÁLMAN